

Ceļš no «Jorika» aktiera līdz «Jorika» režisoram

Edvīns Klimanovs izrādē “Lai dzīvo Karaliene. EIVAT!” Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātrī.

Egita Terēze Jonāne

Edvīns Klimanovs ar režisora diplomu ir absolvējis Latvijas Kultūras akadēmiju, atgriezies dzimtajā Rēzeknē un strādā teātrī “Joriks”, kas jau bērnībā ieaudzēja viņa sirdī mīlestību uz teātri. Sarunā “Vietējai Latgales Avīzei” Edvīns atzina, ka teātris ir kļuvis par dzīvesveidu, turklāt tas joprojām viņu veido, izglīto, pārsteidz.

Kad sākās jūsu draudzība ar teātri «Joriks»?

– Uz teātri «Joriks» atnācu tad, kad man bija deviņi gadi. Tā bija bērnu studija, pēc tam pārgāju uz pieaugušo studiju, to vadīja teātra mākslinieciskais vadītājs Igors Mihailovs. Kad pabeidzu 12. klasi, mani uzaicināja strādāt teātrī «Joriks» par štata aktieri. Vēlāk, 2021. gadā, iestājos Latvijas Kultūras akadēmijā Māras Ķimeles režisoru kursā, un vienlaikus tepat «Jorikā» apmeklēju Annas Eižvertiņas kursu. Man paveicās, ka varēju mācīties pie šīm divām teātra mākslas režijas meistarēm.

Kādas ir jūsu lomas – komiskās vai traģiskās?

– Teātrī «Joriks» aktieriem piedāvā dažādas lomas, turklāt vienu brīdi tu esi jaunākais štata aktieris, tāpēc spēlē bērnu vai pusaudzi, pēc tam kļuvi vecāks un nācās spēlēt liriskus varoņus (prinčus, mīlētājus u. c.). Mans ampuā bija arī komiķi, narkomāni vai alkoholiķi, un man patīk spēlēt šos varoņus, jo tur ir, kur «rakt». Man nepatīk galvenās lomas nedz seriālos, nedz arī izrādēs, bet, ja ir otrā plāna loma, jūtos kā «zivs ūdenī», jo tur es varu izpausties kā aktieris, turklāt es zinu, kā to darīt.

Aktieru intervijās lasu, ka daudzi sapņo spēlēt Hamletu...

– ... man galvenās lomas, arī Hamlets, nešķiet aizraujošas. Galvenā loma ir varonis, bet es sevi neuzskatu par varoni. Man patīk iejusties lomā, kas varbūt nav tik ļoti pamanāma, bet šis varonis neliek man mieru, kamēr nebūšu sapratis, kāpēc viņš runā vai rīkojas tieši tā. Arī Latvijas Kultūras akadēmijas pasniedzēji atzina, ka es esmu rakstura lomu aktieris. Mana fantāzija vairāk piestrādā pie tām mazajām jeb otrā plāna lomām. Man patīk rakties gan lomas varonī, gan sevī. Lugas autors piedāvā savu stāstu, bet tu kā aktieris izstāsti savējo. Tu to nevarēsi izdarīt bez šīs izpētes un rakšanas, ko tavš varonis dara vēl pirms izrādes aizkulisēs un ko dara, uznācis uz skatuves.

Ar režiju ir tāpat. Katram režisoram ir divas–trīs lugas, kuras gribas iestudēt, bet ir atliktas plauktā, jo varbūt tu pats neesi tam nobriedis vai nav teātra, kas gribētu to iestudēt. Es ļoti gribu iestudēt Rūdolfā Blaumaņa lugu «Pazudušais dēls», man ir ideja, kā šo dramaturģijas materiālu pasniegt aktieriem un skatītājiem mūsdienīgi, bet pagaidām neesmu atradis atbildi vaicājumiem, vai man būtu vajadzīgs modernizēt šo lugu un ko es gribu ar to pateikt.

Kāda ir aktiera ikdiena?

– Aktieris gan gatavojas jaunai izrādei, gan atkārtoti sava varoņa tekstus lugai, kas uz skatuves spēlēta jau vairākas reizes.

Bet kā var iegaumēt varoņa tekstu, piemēram, lugā, kas ilgst vairākas stundas...

– ... mēs, aktieri, paši sakām, ka mums ir cits organisms, kur viss strādā citādāk nekā citu profesiju cilvēkiem. Mācīties tekstu – tie ir treniņi teātrī un studijās, kur tu attīsti smadzenes. Ir aktieri, kas izlasa lugu un «uz si-tiena» var nospēlēt savu lomu divos cēliešos, un ir aktieri, kuriem tekstu iegaumēšana padodas lēni vai grūti dažādu apstākļu dēļ. Ja kolēģis ir saslimis un citam aktierim ir «jāielec» lomā, palīgs ir suflieris, kurš austiņās saka priekšā gan tekstu, gan to, kas tev jādara. Grūti ir spēlēt dokumentālas lugas, kur varoņi ir reālas personas, nevis izdomāti tēli, daudzi skatītāji viņus noteikti atpazīs un sajūtīs, ja tu melo. Tādas izrādes gan režisoram, gan aktierim jāiestudē ar lielu precizitāti.

Vai aktierim jāklausa režisors?

– Sadarbību, kāda veidojas ar aktieri, nosaka režisors. Ir režisori, kuri uzskata, ka teātrī jāvalda totalitārismam, un iestarpināšu, ka teātris vispār ir totalitāra vieta, kur lēmumus pieņem mākslinieciskie vadītāji un režisori. Tā tam ir jābūt, citādi nebūs kārtības, bet gan valdīs haoss. Bet ir arī ļoti demokrātiski režisori, kas ļauj aktierim izpausties, nevis ieliek viņu kaut kādos rāmjos.

Tagad jums ir arī režisora izglītība. Kāds režisors esat jūs?

– Es aktierim nekad nesaku «aizej tur un izdari to». Man ļoti patīk strādāt tad, ja aktieri ir domubiedri, ja aktieri lugā iet kopsolī ar režisoru, un mēs kopā būvējam izrādi. Tāpēc es lūdzu, lai afišā nekad neliek manu vārdu kā pirmo, to lai raksta lejasgalā. Luga ir komandas darbs, un no skatuves skatītājus uzrunās aktieri, es tikai lugu sa-lietu kopā mēģinājumos.

Solomona Mihoelsa dienās Daugavpilī Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātra aktieris Jakovs Rafalsons sarunā ar skatītājiem atzina, ka viņš nestrādā ar režisoriem, kuri liek aktieriem uz skatuves izgērbties. Proti, dvēseli atkailināt – to gan vajag, bet miesu – nē. Vai arī jums ir vērtības, principi, kurus nepārkāpjat teātrī?

– Jakovs Rafalsons ir izcils aktieris, dzīva leģenda teātra mākslā. Man ir liels prieks, ka viņš šogad saņems Spēlmaņu nakts balvu par mūža ieguldījumu. Mēs esam pazīstami, un es viņu ļoti cienu. Ja es būtu Jakovs Rafalsons, arī es pateiktu režisoram «nē». Es zinu kolēģus, kuri izrādēs atkailinās. Galvenais, vai tas iederas lugas stāstā. Esmu redzējis izrādes, kur, pateicoties gaismām, nevar saprast, ka aktieris ir kails, lai gan viņš bija kails. Pieļauju, ka tam ir kaut kāds psiho-fizikas efekts. Es pats neesmu nekad atkailinājies, un paldies Dievam, un droši vien, ka es negribētu to darīt.

Godīgi atzišos – es kļuvi par režisoru, lai vairs nespēlētu lomas. Emocionāli noguru būt aktieris, turklāt es sapratu, ka ir aktieri, kuri spēlē labāk nekā es. Vai es varētu pateikt režisoram «nē» – tas ir atkarīgs no konkrētās situācijas. Pirms iestājos Latvijas Kultūras akadēmijā man piedāvāja nospēlēt vienu lomu, bet es atteicos, jo mēs ar režisoru nevarējām viens otru saprast.

Esmu uzlicis sev uzstādījumu, ka spēlēšu tikai tās lomas, kas man patīk, vai par ļoti labu naudu. Tomēr es cenšos attīstīties savā režisora aicinājumā.

Ceļš no aktiera līdz režisoram – vai tas ir izaugsmes ceļš teātrī?

– Es sapratu, ka spēlēt lomas negribu, bet vēlos palikt teātrī, jo vienīgais, ko es šajā dzīvē ļoti labi pazīstu, ir teātris un viss, kas ar to saistīts. Tāpēc mana izvēle bija režija.

Vai režisoram teātrī ir lielāka brīvība, nekā aktierim?

– Kā kuru reizi. Es kā režisors redzu lugas finālu, līdz kuram jāaizved aktieri un mūsu kopīgais stāsts, un tālāk es dodu tā saucamo elpu aktieriem, lai viņi paši izgudro, kā pasniegt šo stāstu. Ja aktieris rada pats, tur ir tā organika, jo viņi dara to, kas rada kaifu. Citādāk ir tad, ja tu atbrauc uz citu teātri kā viesrežisors, kur tu nepazīsti aktierus un kur aktieri nepazīst tevi, un bieži vien aktieri rāda «štam-pus», tas ir, to pašu, ko viņi jau darījuši uz skatuves simtiem reižu. Tad gan režisors var «iebraukt auzās», ja uztic lugu tikai aktieriem – atnāks kritiķi, kuri pateiks – viņi tā spēlē visu laiku. Paldies Dievam, Latvijas aktieri cenšas strādāt radoši, aktieris tomēr ir radoša profesija, un tu meklē izaugsmes iespējas.

Ko jūs šobrīd iestudējat?

– 27. oktobrī Rīgas Jaunatnes teātrī «Brīvo aktieru sabiedrība» notika mana diplomdarba Mārtina Makdonas melnās komēdijas «Konemāras galvaskauss» pirmizrāde. (*Iestarpināšu, ka šo lugu var arī noskatīties 24. novembrī teātrī «Joriks» – E.T.J.*) Es visiem saku, ka gribu piedzīvot to dienu, kad Mārtins Makdona atbrauks uz Latviju un pateiks: «Parādiet to režisoru, kurš mani visu laiku iestudē!», jo tā ir viņa ceturdā luga, ko es iestudēju.

Kāpēc viņa lugas jāredz Latvijā?

– Manā izpratnē, īri ir ļoti radniecīgi mums, jo arī mūsu humors ir diezgan rupjš. Protams, mēs esam inteliģenta tauta, bet sadzīvē mēs viens ar otru (un es to redzu arī citās ģimenēs) sarunājamies lamu vārdiem, tātad mīlam. Tas nav stāsts par sišanu un vardarbību, tas ir stāsts par mīlestību. Un īriem ir tāpat – viņi viens otru mīl, un izpauž to ar lamu vārdiem un rupjību. Pieļauju, ka tas varētu būt stereotips, tomēr to var redzēt Mārtina Makdonas lugās, un man tās šķiet radniecīgas mūsu mentalitātei.

Kādas lugas iestudējat šobrīd?

– Teātrī «Joriks» tas atkal ir Mārtins Makdona un viņa luga «Kropļis no Inišmānas». Rosīnu skatītājus aizdomāties, vai spējam pieņemt, pat iemīlēt cilvēku, kurš mums šķiet kropļis. (*«Jorika» aktieri šo lugu rādīs 28. novembrī – E.T.J.*)

Tāpat mēs «Jorikā» iestudējam Jaungada koncertu, kas notiks decembrī un kas nebūs smaga dramaturģija, tās būs dziesmas un nelieli izrāžu fragmentiņi. Biļetes jau ir nopērkamas internetā un «Jorika» kasē. Es arī meklēju komēdiju, ko iestudēt «Jorikā», jo vajag nedaudz pamainīt vektoru.

Vēl viena cita izrāde ielānota Rīgas Jaunatnes teātrī «Brīvo aktieru sabiedrība», un šobrīd ar šī teātra māksliniecisko vadītāju Igoru Kuļikovu izvēlamies lugu.

Jūs runājat par īru melno humoru, par vēlmi iestudēt komēdiju... Vai tas nozīmē, ka mūsu ikdienā pietrūkst jokošanās?

– Rīgā, kur teātra apmeklētājs ir ļoti izlutināts, es varu iestudēt nopietnas lugas, bet Rēzeknē, un tas stāsts var būt arī par Daugavpili, Zilupi, jebkuru vietu Latgalē, es redzu, ka cilvēki ir ļoti noguruši. Es nevaru pateikt, ka visi ir pesimisti, vienkārši man šķiet, ka viņiem gribas kaut ko tādu, lai nedomātu.

Kāds ir teātra «Joriks» aktieris un skatītājs?

– Teātrī «Joriks» man ir bērnu un jauniešu trupa un profesionālo štata aktieru trupa, un visi aktieri ir ļoti radoši. Es viņiem saku, ka strādāt par aktieri nozīmē domāt septiņas dienas nedēļā un 24 stundas dienā. Man ļoti patīk Elmāra Senkova šodienas teātra apzīmējums «antiteātris». Arī man ļoti patīk antiteātris, jo tur vairs nepastāv prasība, ka aktierim vīrietim obligāti jābūt staltam un skaistam, ka sieviete ir tikai ģimenes pavarda turētāja, un mūsdienu režijās vairs netraucē cilvēks, kuram ir tetovējumi vai kurš neatbilst skaistuma etalonam. Visu taču var paslēpt zem grima. Lomas un lugas ir dažādas, jo cilvēki taču ir dažādi. Mēs dzīvojam ļoti lojālā sabiedrībā, un tas ir labi.

Teātra «Joriks» skatītājs gan nav prognozējams. Dažreiz man šķiet, ka luga patiks, bet skatītājam tomēr nepatika, un otrādi – esmu paškritisks par izrādi, tikmēr skatītājus pārņem ovācijas. Skatītāji brauc arī no Daugavpils, Rīgas, Valmieras... Skatītāji nāk uz izrādēm, un paldies Dievam, ka viņi mīl mūsu teātri.

Kāds ir «Jorika» pienesums jūsu dzīvē?

– Rēzeknes teātris «Joriks» 24 gadus ir milzīga daļa no manas dzīves. Pateicoties «Jorika» cilvēkiem, es esmu tāds, kāds esmu tagad. Es gribu turpināt būt daļa no teātra «Joriks» radošās komandas.■

Edvīns Klimanovs izrādē «Vecās dāmas vizīte» Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātrī

Foto no Edvīna Klimanova arhīva

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Ceļš no «Jorika» aktiera līdz «Jorika» režisoram» saturu atbild SIA «Vietējā».

MAF
Mediju atbalsta fonds